

ВЕТЕРИНАРСКА МЕДИЦИНА У БАЛКАНСКИМ И ПРВОМ СВЕТСКОМ РАТУ

Војна ветеринарска служба је имала изузетан значај у превентиви, лечењу, сузбијању инфективних болести и одржавању борбене готовости, као и контроли животиња за клање и намирница животињског порекла. У то време коњи и волови су били незамењиви за јахање, превоз и пренос. Коњица је била један од елитних родова војске у свим армијама.

Основни прописи, који су доношени како би обезбедили развој и дејствовање војске били су *Правила о спречавању сточних зараза* од 3. 6. 1908., а у балканским и првом светском рату: уредба *О служби у позадини војске* од 31. 10. 1908., у којој се неколико чланова односе на рад санитетске службе, док о ветеринарској нема ни речи; и *Ратна служба од 26.3. 1911.*

По *Закону о устројству војске* од 27. 1. 1901. главни родови војске су: пешадија, коњица, артиљерија и инжињерија, а у помоћне између осталих је и санитетска.

У члану 45 санитетска струка се дели на три гране: војно лекарску, ветеринарску и апотекарску. На ветеринарску струку се односе чланови 52 – 59.

Овим законом марвени лекар и марвени лекарски помоћник добијају звање ветеринар и ветеринарски помоћник, а марвено лекарска грана се назива ветеринарска грана, а називи „марвени болничар“ и „марвена болница“ остају у употреби све до априла 1941.

Члан 52. говори да у ветеринарску грану спадају: ветеринари, ветеринарски помоћници, поткивачи и марвени болничари.

Ветеринар може бити само онај ко је завршио вишу ветеринарску школу у иностранству а призната је нашим грађанским санитетским законом. Подељени су у више ветеринаре, класа која одговара чину мајора, и ниже ветеринаре у четири класе:

I класа одговара чину капетана I класе

II класа одговара чину капетана II класе

III класа одговара чину поручника

IV класа одговара чину потпоручника

Плата им је била иста са свим додацима као што су је имали и официри. За унапређење у вишу класу било је потребно служити три године за II и III класу, за I да је служио у II класи две године, а за вишег да је у I класи служио пет година и да има добре оцене.

У члану 53. се говори о томе да ветеринарски помоћник може бити онај који је завршио са успехом нашу војну ветеринарску школу (устројену Уредбом војног министра 20. 4. 1901.) или сличну у иностранству. Били су подељени у две класе:

I класа са платом од 1.600 динара и

II класа са платом од 1.400 динара и правом на добијање 15 кубика дрва годишње.

Услов за напредовање у I класу био је: да је служио у II класи пет година и да је имао добре оцене.

Чланом 54. ветеринари и ветеринарски помоћници су сврстани у чиновнике и постављани су указом Краља на предлог војног министра.

Поткивачки кадар се школовао у војној поткивачкој школи која је устројена 17.4.1901. По звању су сврставани као старији и млађи мајстори и калфе а имали су подофицирске чинове.

У Балканске ратове ветеринарска служба је ушла недовољно припремљена како бројем стручног кадра тако и у материјалном погледу.

Војних ветеринара је било 24 и 9 ветеринарских помоћника, а мобилисана је и комплетна грађанска ветеринарска служба од 43 марвена лекара.

Војна ветеринарска служба се, у новим областима, сусретала са великим бројем инфективних болести од којих је сакагија наносила највеће губитке.

По завршетку ратова Србија је изашла територијално увећана па су у новим областима формиране српске дивизијске области са сталним марвеним болницама:

- Битољска у Битољу у којој је управник био нижи ветеринар I класе Милан Цветковић.
- Брегалничка у Штипу, управник нижи ветеринар III класе Милан Илић.
- Вардарска у Скопљу, управник виши ветеринар Драгутин Новачек а на служби нижи ветеринар I класе Милутин Матовић.
- Косовска у Приштини за гарнизон приштевски контрактуални ветеринар IV класе Максимилијан Маркштајн.
- Ибарска у Рашкој (укинута 1920.)

У балканским ратовима српска војска имала је 57.718 коња и 42.611 волова.

У први светски рат ветеринарска служба Србије је ушла са скоро истим бројем ветеринара, опремом и материјалним средствима, али са знатно већим бројем животиња – по Ђорђу Богдановићу у септембру 1914, коња је било 75.400 а волова 75.800.

До одступања преко Албаније и Црне Горе све интервенције су обављане у јединицама, а тежи случајеви су слати у покретне марвене болнице дивизија или у сталне марвене болнице у позадини.

Недостатак хране за животиње, лекова и ветеринарског материјала за потребе марвених болница, појава инфективних болести, зооноза, сакагија, антракс, шуга, и разне повреде доводиле су до великих губитака.

Стање се погоршало још више приликом преласка сурових албанских гудура и врлети и доласком на јадранску обалу.

Француске мисије су располагале коњима који су имали самаре што је омогућавало лакши прелаз.

Одступање српске војске према јадранској обали одвијао се у три правца и то преко Црне Горе према Скадру и преко Албаније према Љешу и Драчу.

У Скадру и околини крајем децембра 1915. било је близу 50.000 војника и око 10.000 грла коња и волова. Људи и животиње су били исцрпљени, изгладнели, болесни, прехлађени. Требало је по директивама савезника превалити још пут до Валоне и Медове да би дошло до пребацивања бродовима на Крф. Тај пут дуг око 240 километара имао је свега 40 километара пута, а остали део водио је преко ритова и мочвара.

Велики број животиња је масовно угињавао од глади, јер савезници нису обезбедили храну за њих па су јеле песак што је доводило до тешких поремећаја дигестивног система – пешчане колике.

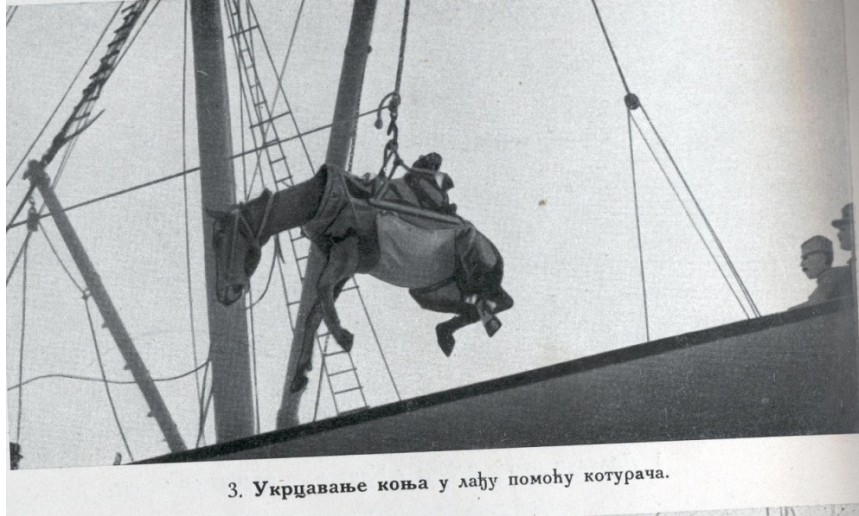
Поред недостатка хране за тако велик број животиња остављена су само два ветеринара који су водили бригу о њима, а осталих 55 ветеринара и 9 ветеринарских помоћника пребачени су на Крф. У условима када је било немогуће пружити стручну помоћ повређеним и болесним животињама, када су недостаји храна, лекови, и друга средства за лечење болести, посебно шуге, затражена је помоћ од Врховне команде која је послала назад пет ветеринара.

Поред тога што је број стручњака повећан коњи су угињавали од глади, изнемоглости, тешких повреда и шуге.

У циљу пребацивања коња на Крф савезници су формирали „савезничку комисију ветеринара“ да изврши тријажу животиња.

Мањи делови неких јединица је остављен у селу Дризиша на реци Војуша са задатком да хране стоку. Коњичкој дивизији која се такође налазила на реци Војуша, имала је 1.500 војника и 16.500 коња, стопиран је сваки покрет од стране савезника још 19. 1. 1916. тако да се пребацивање на Крф обављало до 5. 4. 1916. када је и комисија напустила Валону.

Српска војска је на територији Албаније изгубила огроман број коња и волова, нешто је и заклано, а на Крф је пребачено тек нешто више од 10.000 грла.

3. Укрцавање коња у лађу помоћу котурача.

По доласку на Крф извршена је реорганизација војске и ветеринарске службе. Формиране су три армије које су у свом саставу имале по две дивизије, а свака дивизија је имала 4 пука и по један пук трећег позива, 1 коњички ескадрон, 4 артиљеријска дивизиона и посебна коњичка дивизија.

I армија је формирана од моравске и вардарске дивизије

II армија од шумадијске и тимочке дивизије

III армија од дунавске и дринске дивизије

По новом ратном ветеринарском распореду направљеном 20. 2. 1916. од стране вишег ветеринара Милана Митровића ситуација је била следећа:

ВРХОВНА КОМАНДА

Шеф *Милан Митровић* виши ветеринар

На служби *Ђурило Ј. Петровић* нижи ветеринар I класе

Командатура стана *Коста Врбић* нижи ветеринар I класе

Краљева гарда *Риста Петровић* ветеринарски помоћник I класе

Коњичка дивизија главни коњички депо *Милан Илић* нижи ветеринар III класе

Пољска марвена болница командир *Милутин Матовић* нижи ветеринар I класе

На служби *Танасије Митровић* студент и *Димитрије Синђелић* студент

КОЊИЧКИ ПУКОВИ

I коњички пук *Арсеније Гавровић* нижи ветеринар IV класе

II коњички пук *Максимилијан Маркштајн* контракт IV класе

III коњички пук *Јован А. Јовановић* нижи ветеринар IV класе

IV коњички пук *Александар Љ. Петровић* нижи ветеринар III класе

Коњичка артиљерија *Миливоје Јанковић* ветеринарски помоћник I класе и

Чедомир Каљевић студент

ШТАБОВИ АРМИЈА

I Армија

Референт *Драгутин Новачек* виши ветеринар
На служби *Максимилијан Јокл* нижи ветеринар I класе
Артиљеријска мунициона колона *Јован Антић* нижи ветеринар I класе
Артиљеријска профијант колона *Бошко Калајић* нижи ветеринар I класе

II Армија

Референт *Вилхем Дијамант* виши ветеринар
На служби *Владимир С. Недељковић* нижи ветеринар I класе
Артиљеријска мунициона колона *Светислав Терзић* нижи ветеринар I класе
Артиљеријска профијант колона *Емил Кратохвил* пензионер

III Армија

Референт *Милан Цветковић* нижи ветеринар I класе и *Милан Митровић* виши ветеринар
На служби др *Љубомир Младеновић* нижи ветеринар I класе
Артиљеријска мунициона колона *Станислав Нешић* нижи ветеринар II класе
Артиљеријска профијант колона *Андреја Жикић* нижи ветеринар II класе

ОПЕРАТИВНА ВОЈСКА

I Армија

МОРАВСКА ДИВИЗИЈА

Пољска марвена болница командир др *Андреја М. Врбић* нижи ветеринар I класе
На служби *Милорад Николић* нижи ветеринар I класе
Дивизијска артиљерија *Михајло Шуљц* нижи ветеринар III класе и *Милија М. Ивковић*
Артиљеријска профијант колона *Драгутин Јанковић* ветеринарски помоћник

ВАРДАРСКА ДИВИЗИЈА

Пољска марвена болница командир *Андреја Јовчић* нижи ветеринар II класе
На служби *Михајло Симић* нижи ветеринар I класе и *Светомир Л. Станиславовић* студент
Дивизијска артиљерија *Танвер Кавернијан* контрактуални
Владимир Дамјановић – Андрејев контрактуални
Артиљеријска профијант колона *Вукашин Ристић* ветеринарски помоћник

II Армија

ШУМДИЈСКА ДИВИЗИЈА

Пољска марвена болница командир *Владимир Михајловић* нижи ветеринар I класе
На служби *Драгомир К. Марковић* нижи ветеринар I класе и *Ђурђе Јанић* студент
Дивизијска артиљерија др *Светислав Валента* нижи ветеринар II класе

Велимир Јанковић нижи ветеринар III класе
Профијант колона *Тома Ђупић*

ТИМОЧКА ДИВИЗИЈА

Пољска марвена болница командир *Војислав Павловић* нижи ветеринар II класе
На служби *Милорад Тодоровић* нижи ветеринар I класе и *Јован А. Павловић*
студент
Дивизијска артиљерија др *Велимир Радојкић* и *Вид Станчар*
Профијант колона *Мирослав Смоудек* заробљеник

III Армија

ДУНАВСКА ДИВИЗИЈА

Пољска марвена болница командир др *Димитрије Марковић* нижи ветеринар I класе
На служби *Настас Ђ. Арменулић* нижи ветеринар I класе и *Божидар Николић*
студент
Дивизијска артиљерија *Борислав Радојковић* и *Драгољуб М. Стевановић* нижи
ветеринар II класе
Профијант колона *Јован Брандић* нижи ветеринар I класе

ДРИНСКА ДИВИЗИЈА

Пољска марвена болница командир *Радомир Винтровић* нижи ветеринар III класе
На служби *Владислав Миљковић* нижи ветеринар I класе и *Милутин Ф. Гец*
студент
Дивизијска артиљерија *Душан Костић* нижи ветеринар IV класе и *Петар Димитријевић* нижи ветеринар II класе
Профијант колона *Марко Ђорђевић* ветеринарски помоћник I класе

Из француске је требао да стигне велики транспорт коња и мазги ради попуне јединица а коње који су већ били на Крфу требало је пребацити у Солун. (врховна команда је донела одлуку да се јединице формирају у Солуну). Да би постављени циљеви били остварени, формирана је у Седесу комисија за пријем коња из Француске и друга која је имала задатак да изврши тријажу грла и да болесне подвргне лечењу док не оздраве и онда их пребаце у Солун.

Код свих коња потребно је било извршити преглед слузокоже носа, мандибуларних лимфних чворова и коже, а потом измерити температуру и извршити коњунктивалну малеинизацију. Сваки транспорт животиња у Солун морало је да прати стручно особље. Да би све функционисало како треба Врховна команда је послала у Солун Драгутина Новачека вишег ветеринара да изврши потребне припреме. Он је са успехом

организовао ветеринарску службу: шест логора, покретне пољске марвене болнице, код сваке пешадијске и коњичке дивизије, а свака армија је имала своју болницу. Формиран је и депо у коме су лечени коњи од шуге, а снабдевање јединица потребним лековима и опремом стизало је из Солуна

Нова организације службе је била по угледу на француску. Оваква организација захтевала је и много већи број ветеринара. Требало је водити рачуна о 35.000 грла која су се нашла на релативно малом простору. Опет се јавља проблем исхране толиког броја животиња. И ако су савезници обезбедили довољно зрнасте хране, недостајало је кабасте хране, па су животиње јеле песак што је доводило до угинућа услед појаве пешчаних колика.

Решење је било у испаша, али сада је настао други велики проблем што се појавила пироплазмоза коју су преносили крпељи. И даље је био проблема са сакагијом и шугом.

У оваквој ситуацији затражена је помоћ од Француза. Они почињу да шаљу своје стручњаке у I српску армију (вардарску дивизију). Дошло је до малих неспоразума јер је било мишљење да они пошто не знају наш језик и прописе могу бити само инструктори. У периоду од 6.6.1916. до 20.12.1916. у нашој војсци је радило 54 француских ветеринара.

Проблем је био и у поткивачком кадру, па су на молбу генерала Петра Бојовића Французи послали 12 својих поткивача. који су по доласку у артиљеријско одељење врховне команде 2.10.1916. распоређени у све три армије како би обучили наше поткиваче.

Врховна команда је крајем фебруара 1918. одобрила да се у главном коњском депоу у Текили оснује поткивачка школа. Школовање је трајало 4 месеца а кандидати којих је било 50 морали су да буду писмени и да нису старији од 35 година. И овде су Французи пружили материјалну помоћ. Наставници који су били одређени за рад у овој школи били су: Милан Илић ветеринар II класе за предмете *О саставу и облицима копита*, *О резању рожине на копитима* и *О поткивању здравих и болесних коња*; и Вид Станчар за предмете *Опис коња у главним потезима* и *Болести и лечење копита*.

Курс је био продужен за месец дана решењем ОАТ N° 11992 од 29.7.1918. Оспособљено је 42 поткивача који су требало да у две групе иду на усавршавање и обуку у француске радионице. Међутим, убрзо дошло до пробоја Солунског фронта.

У Водени (данас Едеса) одржан је збор марвено лекарског удружења по одобрењу Врховне команде од 31 маја до 1 јуна а на позив Милана Митровића шефа војне ветеринарске службе и потпредседника марвено лекарског удружења. Збору су присуствовали следећи војни и грађански ветеринари:

1. Антић Јован нижи ветеринар I класе
2. Арменулић Ђ. Настас нижи ветеринар I класе
3. Валента др Светислав нижи ветеринар II класе
4. Винтровић Радомир нижи ветеринар III класе
5. Врбић Коста нижи ветеринар I клас
6. Врвић др Андрија нижи ветеринар I класе
7. Дијамант Вилхем виши ветеринар

8. Димитријевић А. Петар нижи ветеринар II класе
9. Жикић Андреја нижи ветеринар II класе
10. Јовановић А. др Јован нижи ветеринар IV класе
11. Јовановић Миливоје нижи ветеринар I класе
12. Јокл Максимилијан нижи ветеринар I класе
13. Костић Душан нижи ветеринар IV класе
14. Матовић др Милутин нижи ветеринар I класе
15. Марковић К. Драгомир нижи ветеринар I класе
16. Маркштајн Максимилијан војни марвени лекар
17. Миљковић С. Владислав нижи ветеринар I класе
18. Младеновић др Љубомир нижи ветеринар I класе
19. Недељковић С. Владимир нижи ветеринар I класе
20. Нешић Станимир нижи ветеринар II класе
21. Новачек Драгутин виши ветеринар
22. Павловић Војислав нижи ветеринар II класе
23. Петровић др Александар нижи ветеринар III класе
24. Петровић Ј. Ћирило нижи ветеринар I класе
25. Радојкић др Велимир
26. Симић Михајло нижи ветеринар I класе
27. Стевановић Драгољуб нижи ветеринар II класе
28. Цветковић Милан нижи ветеринар I класе
29. Шулц Михајло нижи ветеринар III класе

На збору је изабран Ветеринарски савет у коме су били:

Врвић др Андрија, Врбић Коста, Миљковић Владислав, Младеновић др Љубомир, Павловић Војислав, Цветковић Милан и заменици
Новачек Драгутин и Петровић др Александар.

На предлог Јована Јовановића Ветеринарском савету је стављено у задатак да се марвени лекар више не назива тако већ *ветеринарски лекар* а удружење да се назове *Удружење ветеринарских лекара Краљевине Србије*.

Изложено је више стручних радова:

Др Андрија Врвић: *О афричкој сакрагији - Lymphagitis epizootica* (хронично инфективној болести једнокопитара за коју је карактеристично гнојно запаљење кожних и поткожних лимфних судова и њима одговарајућих лимфних чворова. Изазивач је сгуртососис фарсиминозис) њеном лечењу и сузбијању и предлогу да то уђе у Закон о заштити од сточних зараза.

Милан Цветковић: *О организацији ветеринарске службе у циљу сузбијања сточних зараза и других болести.*

Владислав С. Миљковић: *О пироплазмози болести коју код коња изазивају две бабезиде које се развијају у различитим врстама крпеља.*

Др Љубомир Младеновић: *О потреби за независношћу ветеринарске струке.*

Милан Митровић: *Два актуелна питања* – 1) како ћемо да извршимо демобилизацију стоке по завршетку рата а да се заразе у земљи не рашире; 2) како ћемо најбоље моћи нашом ветеринарском сарадњом да припомогнемо обнављању и унапређењу нашег пропалог коњарства и сточарства; уз захтев да се по завршетку рата заједничким снагама (војне и грађанске службе) изврши малеинисање коња а евентуално и туберкулинизација говеда.

На збору је урађен Меморандум у коме је изнето јако лоше стање у ветеринарској струци због веома великог губитка сточног фонда скоро 90% услед неорганизованости, малог броја ветеринара, разбацаности јединица, несамосталности за брзо и ефикасно деловање, недостатака лекова, болница без недовољно броја стручњака и материјала, недостатака транспортних средстава што је утицало на брзину превоза болесних животиња и одговарајућу интервенцију, недостатака лабораторија за брже постављања дијагнозе, недовољаног ауторитета ветеринара (нису имали чинове а грађански су сврстани у чиновнички ред) а и материјална ситуација била је лоша. Овај Меморандум у коме су изнете жеље и потребе предат је војном министру и министру привреде

Исказане жеље и потребе биле су:

- Ветеринарна војна и грађанска струка да буде самостална, независна од других струка и да има своје засебно ветеринарско одељење при Министарству народне привреде, односно Министарству војном.
- Грађански ветеринари да добију чинове у војсци.
- Да и ветеринари сарађују на сточарству (у циљу набавке животиња ветеринари су недовољно ангажовани па и игнорисани што се осветило губитком великог броја коња услед појаве сакагије – „ у Америци је немачки агент др Антон Диклер је вакцинисао, живом културом узрочника сакагије, коње и мазге који су продати и транспортовани савезницима. Када је транспорт ових животиња стигао у Европу настала је епизоотија од које је страдао велики број коња али и војника.
- Формирати бактериолошке лабораторије кроз које би постепено прошли сви ветеринари као и потреба да се ветеринари упознају са ветеринарним установама наших савезника на Солунском фронту, као и марвеним болницама, депоима и тд.
- Спремање ветеринарског подмлатка – (ратни услови су показали да ослонац на туђи кадар није дао одговарајуће резултате па су се они враћали у своје земље. Из тог разлога са Солунског фронта у Берн су упућени следећи питомци студенти: *Геџ Ф. Милутин, Митровић Танасије, Јањић П. Ђурђе, Каљевић Чедомир, Николић Божидар, Павловић А. Јован, Синђелић Ј. Добросав и Станимировић Л. Светомир.*

Овом приликом српски ветеринари су израдили и програм будућег рада кога су изнели у пет тачака:

- Да чува здравље домаће стоке и штити је од инфективних и других болести, а оболелу стоку да лечи
- Заштити домаћу стоку од зараза (Закон о заштити од сточних зараза и уређење ветеринарства)

- За вођење обавезног прегледа меса у земљи: отварање курсева за прегледање меса и бобица и стрводере
- Тесна сарадња ветеринара са стручним сточарима на пољу целокупног сточарства: утврђивање плана за гајење сточних раса у појединим крајевима, поправка домаћих раса одабирањем приплодних грла у земљи и рационалним гајењем као и погодним уношењем приплодних грла са стране
- Уређење сточних тржишта
- Да се оснује ветеринарска велика школа (ветеринарско-медицински факултет) а по угледу на онај у Берну.

Жеље и потребе изнете у Меморандуму су почеле да се остварују када је на основу Закона од 7.12.1918. донета уредба којом је у Министарству привреде и вода установљено одељење за ветеринарство, а убрзо је исто учињено и у Министарству војном.

Затим је Министарски савет донео одлуку 11.јуна 1920. да сви ветеринари добију официрске чинове, да будући војни ветеринари почињу каријеру у чину поручника а завршавају у чину пуковника.

Војна ветеринарска служба постаје самостална у ветеринарском одељењу Министарства војске и морнарице 1923. године изласком из санитета.

На основу чл. 2.,3. и чл.56. тач 2. Уредбе о устројству Министарства Пољопривреде и вода од 8. јула 1919., а по указаној потреби у споразуму са господином Министром Народног здравља прописан је Правилник Вт бр. 1759. од 11 фебруара 1926. године за централни ветеринарски Бактериолошки завод у Београду

-Закон о сузбијању и угушивању сточних зараза објављен је 14 јуна 1928.год

Ветеринарски факултет у Београду основан је уредбом Министарства просвете П.бр.30281/36 од августа 1936. год упркос великом противљењу Управног одбора југословенског ветеринарског удружења са констатацијом „... други ветеринарски факултет је апсолутно данас непотребан Југославији ... он је у сваком погледу данас штетан“.

*

ВЕТЕРИНАРИ УЧЕСНИЦИ У ПРВОМ СВЕТСКОМ РАТУ

ВОЈНИ ВИШИ

Врвић М. Андрија др
Дијамант Ш. Вилхелм
Калајић Т. Бошко
Марковић др Димитрије
Матовић др Милутин
Митровић М. Милан
Михајловић Ж. Владимир
Новачек М. Драгутин
Цветковић К. Милан

НИЖИ

I класе

Врбић Коста
Јовчић Ј. Андрија
Јанковић Данило
Кратховил Емил
Павловић Ј. Војислав

II класе

Валента др Светислав
Илић М. Милан
Шулц Е. Михајло
Шмит Витолд

III класе

Винтровић Ф. Радомир

ГРАЂАНСКИ

Алексић Јован нижи ветеринар I кл.
Антић Јован нижи ветеринар I кл.
Арменулић Ђ. Настас нижи ветеринар I кл.
Брандић Ј. Јован нижи ветеринар I кл.
Васић А. Јован
Димитријевић А. Петар нижи ветеринар II кл.
Гец Франц нижи ветеринар I кл.
Ђурашковић Андрија нижи ветеринар I кл.
Жикић М. Андрија нижи ветеринар II кл.
Ивковић М. Милија
Илић Драгомир нижи ветеринар I кл.
Јанковић М. Велимир нижи ветеринар III кл.
Јанковић Ј. Миливоје
Јокл Максимилијан нижи ветеринар I кл.
Марковић К. Драгомир нижи ветеринар I кл.
Миљковић С. Владислав нижи ветеринар I кл.
Младеновић др Љубомир нижи ветеринар I кл.
Недељковић С. Владимир нижи ветеринар I кл.
Нешић Станимир нижи ветеринар II кл.
Николић Жарко Китир нижи ветеринар I кл.
Николић Милорад нижи ветеринар I кл.
Петровић Ј. Ђирило нижи ветеринар I кл.
Павловић Марко нижи ветеринар I кл.
Рашковић Андрија нижи ветеринар I кл.
Симић Михајло нижи ветеринар I кл.
Станчар др Вид

Гавровић С. Арсеније
Јовановић А. Јован др
Костић Т. Душан
Маркштајн М. Максимилијан
Петровић Ј. Александар
Радојкић др Велимир
Радојковић М. Борислав

Стевановић М. Драгољуб нижи ветеринар II кл.
Терзић К. Светислав нижи ветеринар I кл.
Тодоровић М. Милорад нижи ветеринар I кл.
Тодоровић А. Петар нижи ветеринар I кл.
Ћупић Ђ. Тома

КОНТРАКТУАЛНИ – УГОВОРНИ

Гуелфи др Ђино III кл.
Андрејев Дамјанович Владимир IV кл.
Кавернијан Танвер
ЗАРОБЉЕНИК
Смоудек Мирослав

ПИТОМЦИ – СТУДЕНТИ

Геџ Ф. Милутин
Јањић П. Ђурђе
Каљевић Чедомир
Митровић Танасије
Николић Божидар
Павловић Јован
Петровић Михајло
Синђелић Ј. Добросав
Станимировић Л. Светомир

ВЕТЕРИНАРСКИ ПОМОЋНИЦИ I кл.

Ђорђевић Ј. Марко
Јанковић Ј. Драгутин
Петровић Риста
Рига Јован
Ристић Вукашин

НИСУ ПРЕЖИВЕЛИ РАТ

Васић А. Јован
Геџ Ј. Франц I кл.
Илић Драгомир I кл.
Јанковић Данило I кл.
Николић Жарко Китир I кл.

у Нишу 1916
у Ваљеву 1915
1917
у Скадру 3.1. 1916
у току рата

Рашковић Андрија I кл. изгубљен у току рата
Тодоровић Д. Петар I кл. у Солуну 4.4. 1917
Шмит Витолд
нижи ветеринар II кл. у Младеновцу 27.4.1915

ВЕТЕРИНАРСКИ ПОМОЋНИЦИ

Андрејевић Илија
Јовановић Марко I кл. у Ваљеву 13.1.1915
Милетић Тодор
Милојевић Димитрије I кл. у Ваљеву 12.6.1915
Поповић Радован
Рига Јован I кл. у Драчу 7.1.1916
Стојковић Миливоје студент
Варићак Милан студент у Петроварадину 12.9.1914

У ОТАЏБИНИ СУ ОСТАЛИ

Алекса Љ. Поповић, општински ветеринар у Београду
Танасије Филиповић, марвени лекар I класе пензионисан 1913
Освалд Репић, у току повлачења се разболео и вратио се назад
Божидар Драгићевић, због болести разрешен војне обавезе 1915 у главном коњском депоу у Добричеву
Михајло Ј. Буђевац, заробљен од стране Бугара и као заробљеник радио у Софији
Петар Савић, повлачио се до Призрена па се враћа и од 1915 до 1917 ради у Алексинцу, а крајем године одлази у Свилајинац
Аврам Петковић, заробљен и интерниран у Рашку
Манојло Радовановић, као заробљеник остао у Косовској Митровици
Антоније Коблишка, заробљен али као стар и болестан пуштен и радио у Параћину.

ЛИТЕРАТУРА

Јаша Романо: *Организација и развој ветеринарске службе у српској војсци (1800 – 1918)*, 1964, Београд

Драгољуб Дивљановић: *Друштво ветеринара Србије од оснивања до данашњих дана (1890 – 1975)*, Београд, 1976

Милан Митровић: *Наше ветеринарство*, Југословенски ветеринарски гласник бр 1, стр. 10 – 14, 1933

Dr Dragoljub Divljanović: *Professeur agrege a la Faculte de medicine veterinarire de Belgrade, le personnel veterinaire français dans. L'armee serbe au front de Salonique pendant la premiere guerre mondiale, Belgrade, 1977*

Драгољуб Дивљановић: *Поткивачка школа српске војске у Текили 1918. године Folia historica medicinae veterinariae god I br. 1-2, Zagreb, 1977*

Veterinarski pukovnik JNA Vlastimir Turudić: *Prilog poznavanju vojnog veterinarstva jugoslavije između dva svetska rata*, Београд 1976, докторска дисертација

Др Петар Трумић: *Заразе домаћих животиња II специјални део, друго прерађено и допуњено издање*, Научна књига, Београд, 1962

Др Чедомир Симић: *Протозое паразити човека и домаћих животиња*, Научна књига, Београд, 1957

Крунослав Ј. Спасић: *Рад француске санитарске војне мисије при српској војсци 1914 – 1916. године према једном француском извору*, Архив за историју здравствене културе Србије, 1991, /20/ 1 – 2/ 117 – 129

Александар Недок: *Повлачење српске војске ка албанском приморју и њена евакуација на Крф*, Издање АМД систем, Београд, 2006, стр 102 – 104

Државни календар Краљевине Србије

Радивоје Анђелковић: *Војна ветеринарска служба у првом светском рату*, Министарство одбране Р,С, управа за војно здравство, Одељење за ветеринарство, Београд

Лука Николић: *Србија, мајко и маћехо*, Библиотека „Љубиша Р. Ћенић“, Чајетина, 2010

Јовић Р., Пујо Б.: *Биолошки рат и противбиолошка заштита*, НИО Пословна политика, Београд, 1988

Андра Поповић: *Ратни албум 1914 – 1918*, монографија, Уредништво ратног албума, Београд, 1926.